

Les traduccions a l'anglès i al castellà de les *Rondaies mallorquines* d'Antoni M. Alcover

MARIA PILAR PEREA
Universitat de Barcelona
mpilar.perea@ub.edu

Resum: L'objectiu d'aquest treball és contrastar la versió original mallorquina d'algunes rondalles amb les corresponents traduccions anglesa i castellana. Atès que les *rondaies* contenen molts elements de caràcter popular i dialectal, la comparació permetrà d'estudiar els recursos que es van aplicar en la tasca traductora, els quals, amb matisos, s'estenen al llarg de dos pols: en un extrem se situa la utilització d'estructures populars, en la llengua receptora, equivalents a les estructures de la llengua d'origen; en l'altre extrem es recorre a la traducció lliure. El corpus de rondalles traduïdes al castellà i a l'anglès que s'ha analitzat està format per 28 narracions. Pel que fa al castellà, s'han estudiat les rondalles incloses en *Cuentos maravillosos*, que Teodor Llorente publicà el 1914. Pel que fa a l'anglès, s'han escollit, d'una banda, el treball de Georg Ezra Dane i de Beatrice J. Dane, del 1931, i, de l'altra, la traducció de David Huelin de 1945.

Paraules clau: rondalles, Antoni M. Alcover, traducció, folklore

Abstract: The aim of this paper is to compare the original Majorcan version of some folk-tales by Antoni M. Alcover with their translations into Spanish and English. Since the *rondaies* contain many samples of popular and dialectal character, the comparison will show the resources and strategies applied to the task of translation, which, with some nuances, extends along two poles: at one end the use of popular structures in the target language which are equivalent to the structures of the language of origin, and at the other end the use of free translation. The corpus of folk-tales translated into Castilian and English that have been analyzed is made up of 28 stories. For the Castilian translation we studied the folk-tales included in *Cuentos maravillosos* by Teodor Llorente, published in 1914. Our first choice for the English translation was the 1931 work by Georg Ezra Dane and Beatrice J. Dane, *Once There Was and Was not*; secondly we used David Huelin's translation *Folk-Tales of Mallorca*, published in 1945.

Key words: folk-tales, Antoni M. Alcover, translation, folk-lore

1 Introducció

El primer volum de l'*Aplech de Rondaies Mallorquines d'En Jordi des Recó* veié la llum el 1896, al qual seguiren, en vida d'Antoni M. Alcover, dotze més. Francesc de B. Moll s'encarregà de completar, un cop mort el folklorista manacorí, l'extens llegat rondallístic que aquest darrer havia anat recollint de la boca del poble fins a arribar als vint-i-quatre toms, a més de revisar-lo i reordenar-lo.

De les rondalles, se n'han fet traduccions parcials al castellà, a l'anglès, al francès, a l'alemany i, més recentment, al rus, al txec, al romanès i al japonès. Teodor Llorente Falcó

NOTA: Aquest treball s'adscriu en el projecte FFI2013-41077-P, finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad.

féu, el 1914, la primera traducció al castellà de deu rondalles, que es publicaren amb el títol de *Cuentos Maravillosos*;¹ i el 1928 n'amplià la selecció a *Nuevos Cuentos Maravillosos*. Del 1931 és la primera adaptació a l'anglès de tretze relats —*Once There Was and Was not*—, els autors de la qual foren Georg Ezra Dane i Beatrice J. Dane. El 1945, David Huelin publicà la traducció de quinze rondalles, la qual, amb el nom de *Folk-Tales of Mallorca*, ha vist diverses edicions; la primera, del 1968, fou publicada a Palma per l'Editorial Moll, com també la darrera, del 1999, molt ampliada, que conté cinquanta-dos relats. Entre aquestes dues dates, es poden trobar altres versions en anglès: el 1961 s'edità *Stories of Majorca*, de Jehane West i Molly Mackenzie, que inclou, entre altres narracions d'autors mallorquins, tres rondalles d'Alcover; del 1968 és *Tales from Majorca*, de John Lynch-Cummins; i del 1970, *Bungling Pedro & other Majorcan Tales*, d'Alexander Mehdevi. Hi ha hagut encara altres adaptacions menors, com ara *The Princess and the Pumpkin: Adapted from a Majorcan Tale*, de Maggie Duff i Catherine Stock, del 1980. Darrerament, el 2012 Mònica Marcos-Llinàs publicà *Five Majorcan Folk Tales by Antoni Maria Alcover*.

L'objectiu d'aquest treball és contrastar la versió original mallorquina d'algunes rondalles amb les corresponents traduccions anglesa i castellana. Atès que les *rondaies* contenen molts elements de caràcter popular i dialectal, la comparació permetrà de constatar els recursos que es van aplicar en la tasca traductora, els quals, amb matisos, s'estenen al llarg de dos pols: en un extrem se situa la utilització d'estructures populars, en la llengua receptora, equivalents a les estructures de la llengua d'origen; en l'altre extrem es recorre a la traducció lliure.

2 El corpus seleccionat

Per dur a terme un estudi comparatiu de la traducció de les *rondaies* d'Alcover al castellà i a l'anglès, s'ha fet una selecció de narracions. Pel que fa al castellà, s'ha optat per estudiar les rondalles incloses en *Cuentos maravillosos*, que Teodor Llorente publicà el 1914. Pel que fa a l'anglès, s'ha escollit, d'una banda, el treball de Georg Ezra Dane i de Beatrice J. Dane, de 1931, i, de l'altra, la traducció de David Huelin de 1945. No es poden contrastar les dues versions angleses, atès que no contenen rondalles comunes. Caldrà esperar la traducció de 1999 per poder comparar les traduccions no sols de Dane i de Huelin, sinó les dues versions de Huelin separades per més de quaranta anys.

El corpus de rondalles traduïdes al castellà i a l'anglès que s'ha analitzat està format per 28 narracions, una de les quals, «Es llop i s'euveia», està traduïda en totes dues llengües, i, per tant, és susceptible de comparació interlingüística. De les 27 rondalles restants, i per iniciar un estudi contrastiu que pretén oferir un primer tast de les múltiples possibilitats de comparació interlingüística de l'obra rondallística alcoveriana, s'ha parat esment, a més dels títols, en els paràgrafs inicial i final de cada narració. Cal tenir en compte, però, que,

1 Algunes d'aquestes traduccions consten a Guiscafrè (1996) i al pròleg d'Alcover (1996).

en un nombre reduït de casos, s'han analitzat els dos paràgrafs finals i en algun cas els tres darrers. Aquesta ampliació s'ha hagut de fer quan la rondalla original acabava amb un escarit «Amèn», fet que, en la majoria de situacions, no permetia la comparança amb la narració traduïda equivalent.²

La comparació de les traduccions permet d'analitzar els recursos lingüístics que s'utilitzen en les dues llengües:

- a) la fidelitat a l'original des dels punts de vista temàtic, estructural i semàntic;
- b) la possible presència de trets dialectals o de caràcter oral;
- c) la resolució dels antropònims i dels topònims;
- d) el tractament dels elements religiosos.

3 La versió castellana de Teodor Llorente Falcó (1914)

Cuentos Maravillosos recopila la traducció de deu rondalles d'Alcover que es publicaren entre 1899 i 1913.

L'advocat i periodista Teodor Llorente Falcó (València 1868–1949) dirigí el diari *Las Provincias* des de la mort del seu pare, l'erudit Teodor Llorente Olivares, i fou l'autor de diversos llibres sobre tema valencià. Relacionat amb Alcover a través del seu progenitor, hi mantingué relació epistolar des de 1911 fins a 1929. En un escrit del 8 de juny de 1913 fa referència a la traducció de les rondalles:

Mi respetable amigo: la lectura de su último *Rondalles mallorquines* (obra que solo conocía por los elogios que había merecido de la crítica) me ha complacido tanto, que había pensado, si Vd. me autoriza para ello, traducir y publicar algunos de los cuentos, consignando des de luego su procedencia. No desconozco la dificultad de la empresa, porque nunca ha de llegar, ni de lejos, á ser la traducción lo que es el original, máxime cuando tendré necesidad para adaptarlos al castellano modificar algunas expresiones y he de tropezar con la obscuridad de algunas palabras, de uso marcadamente local. En todo caso, me permitiría la libertad, cuando el tropezón fuese gordo, y precisa la exacta significación de la palabra, consultar con Vd., si Vd. me ampara.

La idea es publicar una media docena de cuentos, bien ilustraditos, para los niños, pues bien merecen esas hermosísimas producciones mallorquinas que se popularicen por toda España y que no sean sustituidas por la literatura popular de otros países, cuando con orgullo podemos ofrecer tan rico tesoro.

2 S'indica el nombre de paràgrafs afegits amb les xifres (2) o (3), que apareixen, en els exemples, al final del fragment seleccionat.

I davant la presumpta resposta positiva d'Alcover (no s'ha tingut accés a la carta de tornada), el 4 de desembre d'aquell mateix any li escriu:³

Mi respetable amigo: por este mismo correo recibirá Vd. las capillas de la traducción que le anuncié. No sé si habré cometido una profanación, y espero su autorizado juicio para salir de dudas. No tuve consejero que me guiara, ni siquiera pude dar con un diccionario. Esto, sino justificar, explicará á Vd. no pocas faltas. Hice el libro sin pretensiones literarias y solo con el afán de llevar á nuestra infancia algo de mucho bueno que Vd. recogió en su hermosísima tierra. Ya cuando tenga encuadernado el libro le remitiré los ejemplares que quiera. Pienso sacarlo á las librerías para Navidad.

Les rondalles traduïdes són: «L'amor de les tres taronges» (III, 1898),⁴ «Un geperut i un gigant», «Es filats», «Sa muleta de plata» (IV, 1904), «Es cavallet de set colors», «S'infant que feia vuit» (VI, 1913), «La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas»⁵ (XIV, 1936), «Es llop i s'euveia»⁶ (XV, 1936), l'única que té una traducció a l'anglès, «Tres germanes i un gigant»⁷ i «Na Filet d'or»⁸ (XVIII, 1936). En aquest treball, malgrat la diferència relativa als anys de publicació real de les rondalles, es pren com a referència numèrica els 24 volums de l'edició de Moll.⁹

En relació amb el títol, la majoria de textos el conserven sense modificacions significatives en relació amb l'original: «Un geperut i un gigant» / «El jorobado y el gigante»/; «Na Filet d'or» / «Hilito de oro»/ (amb la supressió òbvia de l'article personal); «Es cavallet de set colors» / «El caballito de los siete colores»/ (amb l'addició de l'article determinat); «S'infant que feia vuit» / «El infante que hacía ocho»/ (amb el manteniment de l'equivalent d'infant, «infante», una forma actualment arcaica);¹⁰ «Es llop i s'euveia» / «El lobo y la oveja»/; «L'amor de les tres taronges» / «El amor de las tres naranjas»/; i «Sa muleta de plata» / «La mulita de plata»/. Hi ha variació, però, a «Tres germanes i un gigant» / «La historia de las tres hermanas y el gigante»/, que mostra una addició preliminar; en canvi, a «La Bella Ventura o Es Ca Negre

3 No hi ha cap altra carta de Llorente adreçada a Alcover fins al 22 de setembre de 1917. Del 16 de desembre de 1928 és la carta de l'escriptor valencià que fa referència a la publicació del segon volum de rondalles.

4 Les indicacions entre parèntesis es refereixen a l'edició de Moll.

5 Aparegué en la primera edició del volum IV el 24 de setembre de 1904.

6 Es publicà per primer cop a *Pla y Montanya*, 15 (1 maig 1899) i aparegué en la primera edició del volum IV el 1904. Vegeu Alcover (1996, 77).

7 Es publicà per primer cop a *La Aurora*, 262 (26 set. 1911), 263 (23 set. 1911) i 264 (30 set. 1911) i aparegué en la primera edició del volum VI el 1913.

8 Es publicà per primer cop a *La Aurora*, 244 (13maig 1911) i 245 (20 maig 1911) i aparegué en la primera edició del volum VI el 1913. Vegeu Alcover (2006, 366).

9 Cal destacar en l'edició de Moll algunes atipicitats ortogràfiques i formals; per exemple, la rondalla «Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrere» apareix tant al volum IX com al XIX, sense presentar cap modificació.

10 D'acord amb el DRAE, «Niño que aún no ha llegado a la edad de siete años».

sense nas» / «La buenaventura»/, se suprimeix la part explicativa del títol. Finalment, a «Es filats» / «El cazador de pajaritos con red»/, el títol castellà és molt més transparent, atès que els «filats» es refereixen a un conjunt de fils gruixuts que serveixen per caçar o pescar. El DCVB tradueix «filat» com «red».

Pel que fa a les introduccions, cal notar que la majoria s'inicien amb l'estructura «Això era...». L'edició rondalística alcoveriana consta de 430 narracions. D'aquestes, n'hi ha 126 de caràcter més breu, que apareixen en el volum v, i que contenen, entre d'altres, relats de caràcter religiós, relacionats amb *Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep, Ressonàncies de l'Antic Testament* o *Es Tià de sa Real*, els quals mai no s'inicien amb la fórmula «Això era...».¹¹ Si restem a les 430 rondalles les esmentades 126, les 304 restants acompleixen, en general, el concepte de rondalla tradicional. D'aquestes 304, sols 64, un 21%, s'allunyen de la fórmula majoritària «Això era...» o «Això eren...», quan el referent és plural. La resta de fórmules són: «Això era i no era...» (28), ampliada amb «Això era i no era, bon viatge faça la cadenera: tres aumuts per voltros, i per mi una barcella» (8), que pot presentar diverses variants menors;¹² «En aquell temps que...» (1), ampliada amb «En aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara...» (3) o «Quan el Bon Jesús i sant Pere anaven pel món s'estrevengué una vegada...» (3); «Una vegada...» (2).¹³ La resta d'inicis són explicatius i no segueixen cap fórmula fixa.

Llorente resol l'inici «Això era» amb frases descriptives o explicatives molt més complexes.

«Es cavallet de set colors» / «El caballito de los siete colores»/	Això era un pare que tenia tres fiis: En Pere, En Pau i En Bernat. Sempre acabaven es pa que sa talent, i bé se n'hi sentien córrer, de rates per dins sa panxa.	Érase un padre con tres hijos, llamados Pedro, Pablo y Bernardo, los cuales siempre se concluían el pan mucho antes que pudiesen reponerlo. Y así pasaban muchas veces los días, sin llevar un mendrugo a su boca y sintiendo el tejer de las arañas en sus vacíos estómagos.
--	--	---

En un bon nombre de casos, als primers paràgrafs, que, en les rondalles d'Alcover, són, en general, molt breus, de caràcter efectista, i es limiten a presentar el protagonista (o els protagonistes) i la situació, s'afegeix el contingut dels segons. Aquest fet no deixa de ser correcte, ja que molt sovint el segon paràgraf conté informació relacionada amb el primer, que no caldria ser separada per un punt i a part. Aquesta suma de paràgrafs també es pot

11 També una part del volum xv és excepcional, atès que recull relats relacionats amb «Encantament, tresors, gegants, negrets i por».

12 «Això era i no era. Bon viatge faça la cadenera. Per voltros qui escoltau, un aumut; i per mi, una barcella»; «Això era i no era, bon viatge faça la cadenera! Dos aumuts per voltros que escoltau i per mi una barcella».

13 La fórmula «Hi havia una vegada», tan usada en els contes del Principat, és inexistent.

esdevenir en algunes de les traduccions a l'anglès. Cf., per exemple, la versió de Dane d'«Es castell d'iràs i no tornaràs», o la de Huelin de «Sant Tomàs i en Llutreros».

«Sa muleta de plata» / «La mulita de plata»/	Això era un rei moro que tenia una reina ben bona dona.	En aquellos lejanos tiempos, en que los moros compartían con los cristianos la dominación de España, gobernaba en uno de los Estados musulmanes un Rey cuya mujer era buena y cariñosa, y a la que el Señor concedió un hijo tras de largos años de esterilidad.
---	---	--

En la introducció de les rondalles originals no hi ha mai una interpellació al lector (pot ser-hi, però, en el cos o al final de la rondalla). Llorente, en la seva traducció, utilitza de vegades la interpellació «señor» a l'inici.

«Na Filet d'or» / «Hilito de oro»/	Això era una pobra viuda que només tenia una fia, que nomia Catalina.	Pues, señor...: era una viuda que no tenía más que una hija, llamada Catalinita, y tan pobrecita..., tan pobrecita, que no tenía donde caerse muerta. ¹⁵
«Es filats» / «El cazador de pajaritos con red»/	Això era un homo que sempre el tenien amb sos filats, caça que caça aucells, i sa dona que no s'aturava de dir-li:	Pues, señor, érase un hombre, cazador impenitente de pajarillos, con red, el cual se pasaba el día en esta ocupación.

Les traduccions de Llorente són, en general, lliures no sols quant a l'estructura sinó quant al lèxic i contingut semàntic. Observem, per exemple, els equivalents de «més viva que una centella» i «que pesava es sol abans de sortir».

«Tres germanes i un gigant» / «La historia de las tres hermanas y el gigante»/	Això era una pobra viuda que tenia tres fies: N'Antonina, Na Margalida i Na Catalina, més viva que una centella i que pesava es sol abans de sortir.	En un pueblecito de Mallorca vivía una pobre viuda con tres hijas, llamadas Antonia, Margarita y Catalina, de las cuales la última era más viva que una ardilla y tan lista que oís crecer la hierba. ¹⁶
--	--	---

Quant als paràgrafs conclusius, les rondalles d'Alcover seleccionades per Llorente acaben de quatre maneres diferents:

14 El paràgraf continua: «La madre ganaba hilando tres cuartos, y con este dinero compraba leche y...».

15 El paràgraf continua: «Las tres trabajaban de hilanderas en su casa y necesitaban no perder un instante para sufragar...».

a) Apellen a la possible incredulitat de l'oient, recurs que Llorente mai no utilitza:

«Un geperut i un gigant» / «El jorobado y el gigante» /	I, qui no ho creu, que ho vaja a cercar.	A partir de aquel día, todas las tardes iba al bosque el jorobado a recoger leña; y el gigante, no sólo no le decía ni palabra, sino que, en cuanto lo divisaba, torcía por otro lado, para evitar el encuentro.
---	--	--

b) Amb una formulació religiosa, que Llorente mai no fa servir:

«S'infant que feia vuit» / «El infante que hacía ocho» /	I visqueren tots plegats amb salut i alegria una mala fi d'anys; i encara són vius, si no són morts. // ¹⁷ I al cel mos vegem tots plegats. Amèn. (2)	A los pocos días se celebraron solemnes bodas y hubo grandísimas fiestas en todo el reino.
--	--	--

c) Amb un ensenyament moral:

«Es cavallet de set colors» / «El caballito de los siete colores» /	Per això, honrar pare i mare, i fora son i uis ben espolsats!	Conque ya lo sabéis, niños: ¡honrar padre y madre, no ser dormilones y tener los ojos bien despabilados!
---	---	--

El traductor valencià reproduïx, gairebé fil per randa, l'ensenyament moral que es deriva de la narració, com també l'estructura i el contingut.

d) Amb el final ras de la narració:

«Es filats» / «El cazador de pajaritos con red» /	Es d'es filats, no el tornaren veure pus. // Vos poreu pensar s'enuig que ella se'n dugué. // No hi havia qui la pogués <i>conhortar</i> . // Hi estava massa, <i>conhortada</i> , sa polissona. (4)	Del cazador de pájaros ya no volvió a saberse más; su mujer lloró largo tiempo el susto sufrido y la huida de su marido, pero al fin logró consolarse, y el vecindario, repuesto del bromazo, comentó y sigue comentando lo sucedido, como una nota culminante de sus fastos.
---	--	---

16 La doble barra inclinada (//) indica la divisió entre paràgrafs que té el text i la xifra final el nombre que n'hi ha, en contrast amb els que presenta la traducció, que sovint agrupa tot el text en un sol paràgraf.

En aquest cas, Llorente redacta un final de rondalla equivalent, tot i que no reproduïx la fórmula apel·lativa: «Vos poreu pensar l'enuig que ella se'n dugué».

Lingüísticament, la traducció castellana mostra un lèxic molt ric. Per bé que, com declarava l'autor, el volum anava adreçat als infants, en molt poques ocasions opta per expressions planeres que representin l'oralitat. La interpellació «niños», que es pot llegir a «Es cavallet de set colors», per raó del to moralitzant de la narració, es complementa amb formes cultes, «como una nota culminante de sus fastos» («Es filats») o «era también un doncel muy apuesto, sus dudas se disiparon pronto» («Tres germanes i un gigant»). Llorente, a la introducció, declara que la seva intenció va ser «recrear la imaginación de la grey infantil, con esas peregrinas fábulas». I admet un canvi d'estil en la traducció, «al cambiar de idioma los cuentos, tuvo que despojarles de sus rudas vestiduras campesinas [...] por el circumspecto, aunque también sencillo, traje burgués, que había de permitirles, en esta época de amplia democracia, el acceso a todos los hogares». Cal fer notar, d'altra banda, que els infants no foren els destinataris únics de les rondalles alcoverianes.

4 La versió anglesa de George Ezra Dane (1931)

Once There Was ans Was not, publicat el 1931, aplega la traducció de tretze rondalles que es troben en els volums següents de l'edició de Moll: II, 1897: «La flor romanial», «La princesa bella»; «En Gostí lladre»; IV, 1904: «Es pou de sa lluna», «Un soldat que havia servit deu anys», «Es llum de la terra», «Una allota desxondida», «Es conseis del Rei Salomó», «En Pere de la Bona Roba»; V, 1909: «Es jai de sa lluna»; VI, 1913: «Tres germans pererosos»; VII, 1916: «Es castell de iràs i no tornaràs»; i XV, 1936: «Es llop i s'euveia».

L'escriptor i traductor George Ezra Dane (Califòrnia, 1904–1941), advocat com Llorente, destacà pel tractament de temes californians. Traduí les rondalles amb l'ajut de la seva esposa, Beatrice. Sembla que l'interès a publicar-les prové, com indica en la introducció, d'un viatge que féu a Mallorca, en el qual entrà en contacte amb Alcover, qui «placed at our disposal a veritable treasure house of tales». El preàmbul, però, no recull cap comentari específic sobre el llenguatge emprat en la traducció, tot i que indica que «[h]is language [d'Alcover] is that of ancient troubadours, and has inspired whatever music of words we may have been able to render with our comparatively harsh and unmusical English».

Pel que fa al títol, una bona part de les rondalles el conserven sense canvis en relació amb l'original: «Es llop i s'euveia» / «The Wolf and the Sheep»/, «Es pou de sa lluna» / «The Well of the Moon»/, «Es llum de la terra» / «Light of the Earth»/, «Es castell de iràs i no tornaràs» / «The Castle of Thou Shalt Go and Not Return» o els «Tres germans pererosos» / «The Three Lazy Brothers»/. Altres presenten certes modificacions formals: «Es jai de sa lluna» / «The Old Man in the Moon»/, en relació amb la preposició; «Un soldat que havia servit deu anys» / «The Soldier Who had Served two Years»/, on s'observa una diferència significativa en

el numeral, potser atribuïble a error (en la narració es manté el numeral dos);¹⁷ «La flor romanial» / «The Flower of Life /», que fa referència a les qualitats de la flor, com consta en el DCVB, s.v. *romanial*;¹⁸ «Es conseis del Rei Salomó» / «The Three Counsels of King Solomon»/, on es concreta el numeral. Per contra, a «Una allota desxondida» / «The King's Choice»/, «La princesa bella» / «The Sad Princess, the Green Birds, and the Old Granny of Capdepera»/, «En Gostí lladre» / «The Boy who Would a Robber Be»/ i «En Pere de la Bona Roba» / «Queen Pumereta's Magic Ring»/, el traductor opta per una versió lliure, amb la qual o bé es fa un èmfasi particular a una part de la narració o bé se'n descriuen alguns aspectes que romanen opacs en el títol original.

En les introduccions es manté l'inici alcoverià gairebé sistemàtic «Això era», que l'anglès resol amb «Once there was». Sols en un cas, a «Es pou de sa lluna» / «The Well of the Moon»/, apareix la fórmula que dona nom al llibre *Once there was and was not*. El fet que aquest sigui el títol del volum, demostra que l'autor coneixia una gran part de l'obra rondalística d'Alcover i va triar aquesta fórmula que probablement devia ser més efectiva que «Once there was». Recordem que, de la nòmina alcoveriana, sols hi ha 36 rondalles que comencin així, i només una va aparèixer en la traducció de Dane.

En general, el primer paràgraf de la traducció s'ajusta formalment a l'original:

«La princesa bella» / «The Sad Princess, the Green Birds, and the Old Granny of Capdepera»/	Això era un rei que només tenia una fia, tenra, ben taiada, blanca com la neu i hermosa com el sol.	Once there was a King whose only child was a daughter, tender, graceful, as white as the snow, and as pretty as the sunshine.
«Tres germans pererosos» / «The Three Lazy Brothers»/	Això era un pare que tenia tres fiis. Cau malalt, se posa a punt de morir, i crida es notari per fer testament.	Once there was a father who had three sons. He fell sick, and feeling that death was near, called a Notary to make his will.

L'esmentada fidelitat es manté en les interpellacions o en altres estructures inicials:

«Es llop i s'euveia» / «The Wolf and the Sheep»/	En aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, un llop que anava prim de panxa ferm troba una euveia que menava un menet, petitoi, però ben etxerevit.	Long ago, when the animals talked together, as the rocks do now, a lean and hungry Wolf once came upon a Sheep. The Sheep was leading along a Lamb, tiny, but nice and fat.
--	---	---

17 «Això era un soldat qui, després de deu anys de servici, l'enviaren a ca seva just amb un pa de munició». / «Once there was a Little Soldier who after two [sic] years of faithful service was sent home with nothing but a loaf of army bread»./

18 DCVB s.v. *romanial*: Flor romanial: nom d'una flor imaginària, preciosa per les virtuts que en una rondalla popular li són atribuïdes, car fent-la oïr a un mort el ressuscitava (Mall.). Cf. Alcover Rond., vol. 2. També s'anomena *flor romaninal*, i a Menorca *flor revenial*.

19 El paràgraf continua: «Then I will tell you what it is,...».

«Es jai de sa lluna» / «The Old Man in the Moon»/	No heu reparat mai que sa lluna fa una clapa negrenca?	Have you ever noticed a dark spot in the moon? ²⁰
---	---	---

Però en discrepa, per exemple, a:

«La flor romanial» / «The Flower of Life»/	Això era un pare que tenia tres fiis. // Encara eren petits i jugaven dins es jardí. (2)	Once there was a King who had three sons. They were still small boys and liked to play in the garden. The King's huntsmen had caught an enormous Eagle and had tied her by on leg with a cord to the trunk of an orange tree so that the...
«Es llum de la terra» / «Light of the Earth»/	Això era una casa que hi sortia por.	There was once a house from Which Fear went forth. The owner fled from it and tried to rent it,...

on, en la versió anglesa, el primer paràgraf s'amplia amb el contingut del segon.

En altres casos, la traducció anglesa aporta més informació que l'original:

«Es conseis del Rei Salomó» / «The Three Counsels of King Solomon»/	Això era un home que li deien Toniello. No tenia més béns coneguts que sa dona, un infantó qui mamava, es nou pams an es fossar i es seus braços, que feien feina com n'hi donaven, que no era sempre; i a força de treure es biaixos i de fer sa viona, li venia tan just tan just porer menjar.	Once there was a man who was called Toniello. All he had in the world was his wife, an infant son, a tiny hovel, and his arms. With these he worked when there was work to do, which was not always. By carrying the burdens and tilling the fields of others he was barely able to scrape together enough to feed himself and his little family.
--	---	--

Pel que fa als noms propis i als topònims, Dane, en alguna ocasió, no els tradueix, pel que fa als primers, i els incorpora sempre, pel que fa als segons:

«Es pou de sa lluna» / «The Well of the Moon»/	Això era una rei que tenia tres fies: sa major nomia Aina; sa segona, Maria, i sa darrera, Catalina.	Once there was and was not a King who had three daughters. The eldest was named Ayna, the second María, and the last Catalina.
«En Pere de la Bona Roba» / «Queen Pumereta's Magic Ring»/	Això era un pare i una mare, de Sóller, que només tenien un fii, que nomia Pere.	Once there lived in Soller a father and mother who had an only son named Peter.

A diferència de Llorente, la versió de Dane adopta, de manera sistemàtica, un caràcter més literal.

Els paràgrafs conclusius de les rondalles d'Alcover traduïdes per Dane coincideixen parcialment amb els de Llorente.

a) Apellen a la possible incredulitat del lector:

«Es conseis del Rei Salomó» / «The Three Counsels of King Solomon»/	I, qui no ho creu, que ho vaja a cercar.	And thus they lived... until they died. And if you do not believe me, go and find out for yourselves.
«En Gostí lladre» / «The Boy who Would a Robber Be»/	I qui no ho creu, que ho vaja a cercar.	And if you do not believe me you may go to the churchyard in Artá and read it for yourselves.

Dane, però, n'amplia la informació, especialment en l'exemple següent, que s'ajusta al títol de la traducció:

«La princesa bella» / «The Sad Princess, the Green Birds, and the Old Granny of Capdepera»/	La princesa i el rei desenfadat ho contaren tot, demanaren per casar-se, los donaren es sí, se casaren i se feren unes noces i unes festes mai vistes. Tengueren amb ells sa jaieta fins que se morí; varen viure sempre com Josep i Maria anys i més anys, estimats d'es seus vassalls i respectats de tots els altres reis. I, si no són morts, són vius; i, si no són vius, són morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.	Now if you don't believe this tale you may go to Capdepera, and the women, as they sit on their door-steps weaving their baskets, will tell it to you as they told it to me. But I assure you that I have told it truly, from the very beginning straight through to the very end. Now I have finished; and if we never meet together here again, may we all meet in Glory. AMEN.
---	--	---

b) Contenen una formulació religiosa:

«En Pere de la Bona Roba» / «Queen Pumereta's Magic Ring»/	Ningú pus se posà amb ells, i visqueren tots plegadets una mala fi d'anys, i encara deven esser vius, si no són morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.	No one bothered them again, and they lived together happily for many years. Still they must be living, if they are not dead. And in Heaven we will all meet together. Amen.
--	---	---

c) Incorporen un ensenyament moral:

«Es llum de la terra» / «Light of the Earth»/	Ho veis com sa por, de prop, no és res, si la volen veure?	Now don't you see how that which seems so fearful from afar is nothing at all if you do but look closely at it?
«Es jai de sa lluna» / «The Old Man in the Moon»/	Bovetjau-hi voltros amb so jurar i amb so dir: Mal me toc això! Mal me toch [sic] allò!	And now, after this, will you swear and say, «May I be this! May I be that?»

Aquest tipus de reflexió apareix en la versió anglesa, malgrat que no era present a l'original:

«Es llop i s'euveia» / «The Wolf and the Sheep»/	Allà dins eixamplà es potons, s'animal; i sa raboa, s'euveia i es menet se n'anaren ben xalests, i encara són vius si no són morts.	The Sheep bade farewell to the Fox and went home to her little Lamb; and as the Fox went on his way he heard to say in his fox-like way, 'A promise is but a shadow, which only a fool takes in trade.'
--	---	---

d) Introdueixen una fórmula poètica final que apareix també en altres rondalles (cf. «Sa raboa i s'eriçó»):

«Es pou de sa lluna» / «The Well of the Moon»/	I jo me'n vaig venir amb una peça de formatge, i es moixos p'es camí, mèu-mèu!, fins que no me'n deixaren bocí.	As for me, I came away from the feast with a piece of cheese, and the cats followed me along the road <i>Meaw! meow! meaw! meow!</i> until I had not a crumb of it left.
--	---	--

En pocs casos, malgrat que s'allunya de l'original, Dane fa petites aportacions personals en la traducció:

«Un soldat que havia servit deu anys» / «The Soldier Who had Served two Years»/	Se n'anà a ca seva; trobà son pare i sa mare vius, se casà amb s'allota que havia festejada abans de servir, i se n'ho menà tot a cal rei, que else rebé amb sos braços oberts; i visqueren i gaudiren una mala fi d'anys, fins que se moriren i els enterraren; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.	Do you know what the Little Soldier did then? He went to his home. He found his father and mother still living. He married the girl whom he had courted before serving in the army, and he brought them all to the house of the King, who received them with open arms. So they lived long and happily, until they died and were buried. // And in Heaven we will all meet together. Amen. (2)
---	---	--

Lingüísticament, la traducció anglesa de Dane és força fidel al relat alcoverià, llevat de poques ocasions en què introdueix algunes aportacions personals. Tot i que és força literal, hi ha poques expressions que puguin ser titllades d'orals i menys de reproduir una certa varietat dialectal.

5 La versió anglesa de David Huelin (1945)

L'edició de Huelin de 1945 inclou 15 rondalles. El traductor en justifica la tria en la introducció de la primera edició, tot indicant que aquestes narracions s'allunyen del tipus nord-europeu i tenen un caràcter mediterrani, i un estil i perspectiva realistes i humans. L'elecció prové del seu gust personal: tria les que considera «most charming, the most unusual and the most human and sensitive». Es tracta, d'acord amb l'ordre de publicació de Moll, d'«Es jai de sa barraqueta» (IV, 1904); «De com el Bon Jesús criava el món, i el dimoni hi volgué posar sa ditada», «Com és que hi ha pobres i rics en el món», «Com és que ses dones tenen més poc cervell que ets homos», «Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere», «Sant Vicenç Ferrer i un carboneret», «De com el Prior privà Sant Vicenç Ferrer de fer miracles», «La Mare de Déu i la senyora de Pilat», «La Verónica i Gamos, es seu homo», «El Bon Jesús i sant Pere i En Bruixa» (V, 1909); «Es soldat de Marina» (IX, 1926); «Sant Tomàs i En Llutrerós» (XV, 1936); «En Pere de sa coca» (XVI, 1936); «Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrere» (XIX, 1936); «Un pas que li succeí a Sant Pere amb el Bon Jesús i ets altres apòstols» (XXI, 1936). Cal notar que 9 de les 15 rondalles (més de la meitat) es troben en el volum V, que inclou, per les seves característiques, un tipus de narració molt peculiar, de tema religiós, que s'allunya, per temàtica i estil, de les rondalles tradicionals. L'autor n'és ben conscient i indica que «there are no traditional fairy-tales of the familiar type: these tales are more in nature of anecdotes or miniature dramas about real people».

Huelin, seguint la introducció del primer volum, explica que la llengua en què estan escrites les rondalles originals «is therefore the contemporary dialect of Mallorca, which is a slightly archaic variety of modern Catalan». Malgrat aquesta observació, no fa cap referència a les característiques lingüístiques de la seva versió.

Les traduccions dels títols mostren una certa varietat en relació amb l'original:

- a) Majoritàriament es mantenen fidels a l'original, per bé que, en algun cas, poden perdre algun matis afectiu: «Es jai de sa barraqueta» / «The Old Man from the Cottage»/ («old man» no és exactament l'equivalent de «jai»), «Com és que hi ha pobres i rics en el món» / «Why there are Rich and Poor in the World»/, «Com és que ses dones tenen més poc cervell que ets homos» / «How it is that Women have Less Brains than Men»/, «Sant Vicenç Ferrer i un carboneret» / «Saint Vincent and the Charcoal Burner»/, «De com el Prior privà Sant Vicenç Ferrer de fer miracles» / «How the Father Prior Forbade Saint Vincent to do Any More Miracles»/, «La Mare de Déu i la senyora de Pilat» / «The Mother of God and Pilate's Wife»/, «La Verónica i Gamos,

es seu homo» / «Veronica and Gamus her husband»/, «Sant Tomàs i En Llutreros» / «Saint Thomas and Luther»/ o «En Pere de sa coca» / «Peter and the Cake»/.

b) El títol se simplifica: «De com el Bon Jesús criava el món, i el dimoni hi volgué posar sa ditada» / «How the World was Created»/, «Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere» / «Acorns and Pumpkins /» o «Es soldat de Marina» / «The Marine»/.

c) El títol canvia, en general, per esdevenir més transparent: «El Bon Jesús i sant Pere i En Bruixa» / «The Wheat-Field and Thirty Shillings»/, «Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrere» / «The Story of Which Side of a Mattress to Lie on»/ o «Un pas que li succeí a Sant Pere amb el Bon Jesús i ets altres apòstols» / «The Stones»/.

Les introduccions i els paràgrafs conclusius presenten algunes de les característiques indicades en la traducció de Dane.

En general, el primer paràgraf de la rondalla s'ajusta formalment a l'original:²⁰

«De com el Bon Jesús criava el món, i el dimoni hi volgué posar sa ditada» / «How the World was Created»/	Com el Bon Jesús criava el món i feia ses coses, el dimoni, per no romandre enrere, tan envejós i repropri com és, va voler fer lo mateix que el Bon Jesús, i ja ho crec que tot li sortia esforraiat i a la biorxa.	When the Good Jesus was creating the world and making things, the Devil did not want to be left behind – envious and stuck-up Devil that he is – and he wanted to do the same as the Good Jesus; but everything he made came out crooked and boss-eyed, and so I should think.
---	--	--

La literalitat s'aprecia en expressions quasi equivalents; cf. a «Es soldat de Marina» / «The Marine»/, el mot «capítols» traduït per «chapters» o l'expressió «li llevaven una bona taiada», traduïda per «they took off a good slice».

Ocasionalment ocorre, per raó del tipus de mot que cal traduir, una manca d'equivalència lèxica. Cf., per exemple, l'equivalència entre «covo» i «washing basket», que tenen en comú especialment les dimensions. Tampoc no existeix una correspondència exacta entre «possessió» i «farm-house».

20 Aquesta literalitat també s'observa a «La Verónica i Gamos, es seu homo» / «Veronica and Gamus her husband»/, «Un pas que li succeí a Sant Pere amb el Bon Jesús i ets altres apòstols» / «The Stones»/, «De com el Prior privà Sant Vicenç Ferrer de fer miracles» / «How the Father Prior Forbade Saint Vincent to do Any More Miracles»/, «La Mare de Déu i la senyora de Pilat» / «The Mother of God and Pilate's Wife»/ i «El Bon Jesús i sant Pere i En Bruixa» / «The Wheat-Field and Thirty Shillings»/.

«Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere» / «Acorns and Pumpkins»/	Quan el Bon Jesús i Sant Pere anaven pel món, una vegada passaren per devora un hort a on hi havia una parada molt llarga de carabasseres amb un esplet de carabasses disforges. N'hi havia qualcuna com un covó, sense ponderar gens. Llavó passaren per dins un auzinar, i ses auzines duien penjat un esplet d'aglans que no eren tot berbes.	When the Good Jesus and Saint Peter were walking about the world, they once passed by an orchard where there was a long line of pumpkin plants with a crop of enormous pumpkins: there were some as big as a washing basket, without exaggerating at all.
«Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrere» / «The Story of Which Side of a Mattress to Lie on»/	Quan el Bon Jesús i sant Pere anaven pel món s'estrevengué una vegada que pegaren a una possessió horabaixet, i el Bon Jesús diu: //—Alabat sia Déu! (2)	When the Good Jesus and Saint Peter walked about the World, it happened once that they came to a farm-house at about sunset, and the Good Jesus said: «Praised be the Lord.»

En alguns casos, la traducció redueix la informació. Així, a «Es jai de sa barraqueta» no es reproduïx el vers introductori i a «Sant Tomàs i En Llutreros» s'omet qui fou el narrador de la rondalla, Miquel Racó. Sols s'hi explica el fet que motivà la història.

«Es jai de sa barraqueta» / «The Old Man from the Cottage»/	En aquell temps que <i>hi havia un rei / que parava faves / i li queien ses baves / a dins un ribell</i> , hi havia també un homonet veï que tothom li deia es «Jai de sa barraqueta», perquè vivia dins una, dalt un turó.	Once there was a little old man, and everyone called him the Old Man from the Cottage, because he lived in one, on top of a hill.
«Sant Tomàs i En Llutreros» / «Saint Thomas and Luther»/	Mos contava el sen Miquel Racó que sant Tomàs era un fraret que no deia res mai.	Saint Thomas was a friar who never spoke a word. ²²

A diferència de Dane, Huelin, en general, trasllada a l'anglès els antropònims. Tots dos autors coincideixen, però, a traduir molt literalment el text original.

Els paràgrafs conclusius s'emmotllen a les característiques indicades en els apartats anteriors.

21 El paràgraf continua: «In those days there was walking about the world a certain Luther, a heretic,...».

a) En general, reprodueixen literalment el final de la rondalla:

«La Verónica i Gamos, es seu homo» / «Veronica and Gamos her husband»/	En Gamos, per por de sa por, ho donà a ses cames cap a ca seua com un coet, i estigué una partida de temps sense treure es cap defora perquè ets escribes i fariseus no n'hi fessen qualcuna.	And then Gamus, through sheer fright, took to his legs and fled home like a rocket. And it was a long time before he dared to show his face, for fear that the Scribes and Pharisees might do him some nasty turn.
«De com el Bon Jesús criava el món, i el dimoni hi volgué posar sa ditada» / «How the World was Created»/	I amb tot i això no se donà pel Bon Jesús. // Ni mai que se donarà, enc que el cel se bes amb la terra. // És banya, i foris. (3)	And for all that he could not match the Good Jesus. And he never will, though the sky were to kiss the earth.

Cal notar, per exemple, a «La Verónica i Gamos, es seu homo» l'equivalència quasi exacta entre «ho donà a ses cames cap a ca seua com un coet» i «took to his legs and fled home like a rocket», com també a «De com el Bon Jesús criava el món, i el dimoni hi volgué posar sa ditada» l'expressió gens comuna en anglès «though the sky were to kiss the earth» que tradueix exactament «enc que el cel se bes amb la terra». Per contra, l'autor omet l'exclamació final «És banya, i foris», que fa referència al dimoni.

b) Apellen a la possible incredulitat del lector:

«Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrere» / «The Story of Which Side of a Mattress to Lie on»/	I qui no ho creu, que ho vaja a cercar.	And if you do not believe it, go and find it out.
«Es jai de sa barraqueta» / «The Old Man from the Cottage»/	I sa rondaia ja està acabada... I qui no ho vol creure, que ho vaja a cercar.	The tale is ended, and if you don't believe it, go and find it out.

c) Contenen una formulació religiosa:

«Sant Vicenç Ferrer i un carboneret» / «Saint Vincent and the Charcoal Burner»/	I seguí dient aquella oració tan capgirada com sempre fins que es morí, i se n'anà an el cel, i allà mos vegem tots plegats.	And he went on saying his prayer back to front, as before, until he died and went to Heaven. And may we all meet together there. Amen.
---	--	--

«En Pere de sa coca» / «Peter and the Cake»/	Déu no permeta un tal de cap de noltros! I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.	May God never allow such a thing to happen to any of us, and may we all meet together in Heaven. // Amen. (2)
--	---	---

d) Incorporen un ensenyament moral:

«Com és que ses dones tenen més poc cervell que ets homos» / «How it is that Women have Less Brains than Men»/	I així, cadascú que faça es cap viu, si no se'n vol dur s'aumud p'es cap.	So keep wide awake, everyone, unless you want your head to pay for it.
--	---	--

«Es soldat de Marina» / «The Marine»/	Facem noltros lo mateix! Perquè no hi ha altre llivell damunt la terra, més que anar amb el Bon Jesús, per acabar sa festa en pau i no caure en mans d'En Barrufet, de qui Déu alliber tota persona nada. Amèn.	Let us do the same. Because there is no other road on earth but to go with the Good Jesus, if you want to end the holiday in peace and not fall into the hands of Satan, from whom God deliver every one of us. // Amen. (2)
---------------------------------------	---	--

e) Reprodueixen la cançó final de la rondalla:

«La Mare de Déu i la senyora de Pilat» / «The Mother of God and Pilate's Wife»/	Així és que sa cançó diu: <i>Com Maria se'n va anar, / va pegar un cop de mans: / —Mares que teniu infants! veniu a aidarme a plorar!</i>	And that is why the song says: <i>As Mary went away, / She clapped her hands and said: / 'You mothers who have sons, / Come and help me weep!</i>
---	---	---

f) Molt esporàdicament, s'aprecien canvis o una certa aportació personal del traductor:

«Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere» / «Acorns and Pumpkins»/	I totes ses carabasses penjades en aquelles auzines tornaren aglans i ets aglans de s'hort, carabasses, i ses coses romangueren tal com el Bon Jesús les havia posades primer.	And all the pumpkins on the oak trees turned into acorns again, and the acorns in the orchard turned into pumpkins again, and everything was as the Good Jesus made it in the beginning; and however hard you try, you will never find a better way.
---	--	--

«De com el Prior privà Sant Vicenç Ferrer de fer miracles» / «How the Father Prior Forbade Saint Vincent to do Any More Miracles»/	Aquí el pare prior digué a Sant Vicenç: // —Fra Vicenç, vos decant s'orde que vos havia dada de no fer pus miracles. Feis-ne tants com vulga el Bon Jesús. // I sant Vicenç tornà fer miracles, tai tirant. // Això contava, com érem allots, fra <i>Antonino</i> , un fraret llec que quedava a Manacor dels frares del convent de Sant Vicenç Ferrer d'allà. (4)	Then the Father Prior said to Saint Vincent: // 'Brother Vincent, I withdraw the order that I gave you not to do more miracles. Do as many as the Good Jesus wishes'. (2)
---	---	--

Observem que a «De com el Prior privà Sant Vicenç Ferrer de fer miracles», el traductor no té en compte els dos darrers paràgrafs de l'original: «I sant Vicenç tornà fer miracles, tai tirant. Això contava, com érem allots, fra *Antonino*, un fraret llec que quedava a Manacor dels frares del convent de Sant Vicenç Ferrer d'allà».

Malgrat aquestes petites alteracions, la traducció anglesa s'aproxima força al relat alcoverià, com ho feia la de Dane.

6 Una mostra de comparació interlingüística

La comparació entre català, castellà i anglès només es pot dur a terme en la rondalla «Es llop i s'euveia», que compta amb la traducció al castellà («El lobo y la oveja») i a l'anglès («The Wolf and the Sheep»).

El títol no varia en les dues traduccions. Els fragments inicials conserven en els dos casos la fórmula original «En aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara». Hi ha canvis, però, en la descripció del llop. L'original «que anava prim de panxa ferm» es tradueix, en castellà amb una expressió coneguda «un lobo, con más hambre que un maestro de escuela», mentre que, en anglès, a més d'indicar que passa gana, es descriu la magresa de l'animal.

Hi ha també variacions quant a la descripció del menet. De l'original «petitoi, però ben etxerevit», en el sentit d'eixerit, el castellà en fa «tierno corderillo» i l'anglès en dóna una descripció més extensa: «tiny, but nice and fat», que no té a veure amb la descripció original.

En aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, un llop que anava prim de panxa ferm troba una euveia que menava un menet, petitoi, però ben etxerevit.

En aquellos felices tiempos en que los animales hablaban, como las piedras al presente, cierto día caminaba por el monte un lobo, con más hambre que un maestro de escuela, cuando topó con una oveja que acompañaba a su tierno corderillo. Al verla tan ufana con su hijo, dando un gran bostezo, exclamó:

Long ago, when the animals talked together, as the rocks do now, a lean and hungry Wolf once came upon a Sheep. The Sheep was leading along a Lamb, tiny, but nice and fat.

Els paràgrafs finals són també divergents en les dues traduccions. Mentre que l'explicació d'Alcover té en compte la mort del llop («Allà dins eixamplà es potons, s'animal»), el final feliç («sa raboa, s'euveia i es menet se n'anaren ben xalests») i es tanca amb una fórmula comuna en les rondalles («i encara són vius si no són morts»), la traducció castellana es clou amb el final del relat, i l'anglesa afegeix una mena de reflexió conclusiva en relació amb les promeses.

Allà dins eixamplà es potons, s'animal; i sa raboa, s'euveia i es menet se n'anaren ben xalests, i encara són vius si no són morts.

Después, muy contentas, la zorra y la oveja con su corderillo, separándose, marchando cada cual por donde había venido.

The Sheep bade farewell to the Fox and went home to her little Lamb; and as the Fox went on his way he heard to say in his fox-like way, *A promise is but a shadow, which only a fool takes in trade.*

Examinem, però, superficialment, alguns fragments de la rondalla, per constatar certes diferències en les traduccions:

a) Manca d'equivalència lèxica:

- entre «berenar» (primera menjada del matí, en mallorquí), «merienda» i «supper»;
- entre «canyó» (gargamella, en mallorquí) i «estómago», mentre que l'angles utilitza «throat».
- entre «veure bellumes» (estar molt dèbil per falta d'aliment, en mallorquí) i «hace rato me está gruñendo». L'angles omet aquesta explicació.

... aquest menet serà per berenar jo, qu'encara no m'és passat res p'es canyó i ja començ a veure bellumes

Ese corderillo puede ser una buena merienda para mi extenuado estómago, que no ha visto nada en todo el día y que hace rato me está gruñendo.

«This Lamb will make a fine supper for me, for nothing has passed my throat all day.»

b) Similituds i discrepàncies:

- contrast entre les salutacions en les versions catalana i castellana, i l'anglesa;
- manca d'equivalència en l'ús de la interjecció «foi!» (que, d'acord amb el DCVB, «expressa els més diversos afectes, i que no és sinó una reducció eufèmica de *fotre*»). El castellà «Pues nada es ello!» no té el mateix efecte; i en anglès no apareix una forma alternativa;
- equivalències temporals: «la quinzena de dies» («quince días») és traduïda a l'anglès per «a few weeks»;
- qualificatius del menet: el «tenre» d'Alcover esdevé «más crecido» en castellà i «fatter and more juicy» en anglès;
- tractament de la raboa i l'ovella en anglès, amb les expressions «Master» i «Mistress», que no apareixen en les versions mallorquina i castellana.

—Alabat sia Déu!	—¡Alabado sea el Señor! —	«Good day and good year!»
—Per a sempre sia alabat!	les dijo.	«Good day, Master Fox.»
—I ara quina la feim?	—¡Por siempre sea alabado!	«Tell me, Mistress Sheep,
—Foi! —diu s'euveia—.	—le respondieron.	what is going on here?»
Es llop que se vol menjar	—¿Qué hacéis aquí? —les	«Good Master Fox,» said
aquest menet, i jo li deia	preguntó.	the Sheep, «this Wolf wants
que esperarà una quinzena	—¡Pues nada es ello! —	to eat my little Lamb, and
de dies, perquè és massa	replicó la oveja. —	I was telling him that he
tenre.	Este lobo que se quiere	should wait a few weeks so
	merendar a mi hijo, y yo le	that it might become fatter
	aconsejo que espere quince	and more juicy.»
	días, a que esté más crecido.	

c) Discrepàncies relacionades amb els temps verbals: mentre que en la versió catalana s'utilitza el present en l'explicació dels diàlegs, el castellà i l'anglès utilitzen el passat; d'altra banda, quant a la part expositiva de la resposta de la raboa, la versió castellana és més fidel en uns aspectes, mentre que l'anglès ho és en uns altres.

—I tu, què hi dius? —demanen	Pero éste callaba, sin apartar	The Wolf said nothing
an es llop, que feia uiots ferm.	la vista del corderillo.	but stood watching them
—Vaja, parla! —diu sa	—Venga, habla, no seas	suspiciously.
raboa—, que Cristo parlava	zompo —agregó la zorra—,	«I propose,» said the Fox, «that
i estava a la creu... No res:	que Cristo estaba en la Cruz	you, Master Wolf, say no more
tu, llop, no digues res pus an	y hablaba... Mira, la cosa está	about this lamb; that you,
aquest menet; i tu, euveia, du	arreglada: tú, oveja, dentro de	Mistress Sheep, bring to the
an es llop una fogassa de cent	quince días, le llevarás al lobo	Wolf a cheese of a hundred
quintars, d'ací a quinze dies.	una pieza de queso de cien	pounds weight two weeks
	quintales.	from to-day.»

d) Tractament dels topònims:

- «es pou de Sa Gruta» esdevé en castellà «la gruta de Cambrils», mentre que en anglès se'n fa la traducció de pou i es manté el topònim sense traduir («the Well of Sa Gruta»).

—Sí que hi consent —diu s'euveia.	—Conforme —dijo la oveja.	«I agree to that,» said the Sheep.
—I a on m'has de dur sa fogassa? —diu es llop.	—¿Y dónde me lo entregará? —preguntó el lobo, halagado por aquella	«Where will you bring the cheese?» asked the wolf
—An es pou de Sa Gruta ²³ — diu sa rabosa.	solución, aunque con cierta desconfianza.	gruffly.
	—Junto al pozo de la gruta de Cambrils.	«To the Well of Sa Gruta,» said the Fox.

e) Existeixen equivalències semàntiques entre les tres versions, malgrat que formalment hi ha discrepàncies en els elements narratius.

Compareix sa raboa, i s'euveia diu:	El día que hacía quince acudió a la cita, en el sitio convenido, la oveja, y a poco se presentó la zorra.	The Fox came up, and she said to him, «Do you mean to say, Master Fox, that you have come empty handed?»
—Vol dir véns de buit?	—¿Y vienes de vacío? —	«Never fear, foolish one!»
—No tengues ànsia, beneita!	exclamó la oveja, al ver que su protectora llegaba sin la pieza de queso.	«There is cause enough to fear that the Wolf will eat us up all three, when he sees that we have tricked him.»
—S'ansia serà que es llop mos menjarà tots tres, en veure que l'hem enganat.	—¡No seas simple! —le replicó la zorra.	
—Ni mos tocarà un pèl, com sóc raboa!	—¡Quiera el cielo que cuando venga el lobo y vea que le engañamos, no se nos coma a los tres!	
	-No tengas ningún cuidado: de ello respondo.	

7 Conclusions

L'anàlisi dels paràgrafs d'obertura i tancament de les traduccions castellana i anglesa de les rondalles alcoverianes mostra que, tot i que contenen molts elements de caràcter popular i dialectal, aquests no es manifesten en cap de les traduccions. Llorente tradueix més lliurement que els autors nord-americans, però aquest fet no implica la presència de trets

22 Una possessió de Manacor, devers el port.

de caràcter oral i menys encara local. Per contra, en totes dues llengües meta les traduccions són més formals que les originals i estan concebudes per ser llegides i no recitades.

Aquest treball ha estat una primera aproximació a les traduccions de les rondalles d'Alcover. Aquestes foren redactades en la primera part del segle xx, i no existia encara una teorització sobre les tècniques de traducció. Tampoc no es plantejaven els requisits que havia de tenir una traducció col·loquial o dialectal. L'ús del dialecte en la literatura (també en la literatura popular) és una decisió de l'autor que té la voluntat, d'una banda, de mostrar la parla de la comunitat on té lloc la història que vol narrar, i, d'una altra, de donar instruments perquè els lectors s'hi trobin identificats. Aquests, entre altres, eren els objectius d'Alcover en redactar les rondalles. Aquesta necessitat, però, no es produeix en les versions castellana i anglesa. Els traductors, davant les mostres de variació lingüística, opten per neutralitzar les diferències, i malgrat l'opció per una literarietat més o menys acusada, s'inclinen per una varietat no marcada quant a varietats regionals o sociolectals. Aquest fet provoca que les arrels culturals en les quals les rondalles estan immerses arribin a les cultures receptores molt més matisades. Una altra dificultat que suposa la traducció de les rondalles és saber captar-ne —i reproduir— el ritme o les fórmules estructurals que, com és sabut, tenen un fort component mnemotècnic.

Lingüísticament, ja s'ha observat que les traduccions respecten el contingut comunicatiu original de les rondalles malgrat que poden variar, alterar, modificar o ometre certs elements. Destinades majoritàriament a infants, en cap cas apareixen transgressions ni col·loquialismes. Caldrà esperar futurs treballs derivats d'aquesta aproximació, afegint-hi també la comparació amb les versions francesa i alemanya, publicades entre 1937 i 1988, per analitzar més profundament les traduccions de les rondalles a partir de les tècniques que es van emprar i comprovar igualment si les traduccions de Dane i Huelin són substituïdes per altres de més naturals (i més orals), a partir de la comparança amb la versió de 1999 d'aquest darrer.

Referències bibliogràfiques

- Alcover, Antoni M. 1896. *Aplech de Rondaies Mallorquines d'En Jordi des Recó*. Mallorca: Tip. Católica de Sanjuan, Germans.
- . 1996. *Aplech de Rondaies Mallorquines d'En Jordi d'es Racó*, vol. 1. Edició a cura de Josep A. Grimalt amb la col·laboració de Jaume Guiscafrè. Mallorca: Moll.
- . 2006. *Aplech de Rondaies Mallorquines d'En Jordi d'es Racó*, vol. 4. Edició a cura de Josep A. Grimalt amb la col·laboració de Jaume Guiscafrè. Mallorca: Moll.
- . 2008. *Aplech de Rondaies Mallorquines d'En Jordi d'es Racó (Mn. Antoni M. Alcover)*. Vols. 1-24. Onzena edició. Mallorca: Moll.
- Dane, Georg Ezra & Beatrice J. Dane, trad. 1931. *Once There Was and Was not*. Garden City, New York: Doubleday, Doran & Company, Inc.
- Duff, Maggie & Catherine Stock, trad. 1980. *The Princess and the Pumpkin: Adapted from a Majorcan Tale*. New York: Atheneum.

- Guiscafrè, Jaume. 1996. «Una bibliografia de les edicions i les traduccions de les rondalles de mossèn Alcover». *Randa* 38: 151–221.
- Huelin, David, trad. 1945. *Folk-Tales of Mallorca*. Buenos Aires: Agonia.
- . trad. 1968. *Folk-Tales of Mallorca*. Palma: Editorial Moll.
- . trad. 1999. *Folk-Tales of Mallorca*. Palma: Editorial Moll.
- Julià Ballbè, Josep. 1997. «Dialectes i traducció: reticències i aberracions». Dins Bacardí, Montserrat, ed., *Actes del II Congrés Internacional sobre Traducció. Abril 1994*, 561–574. Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Llorente Falcó, Teodor, trad. 1914. *Cuentos Maravillosos*. València: Establecimiento Tipográfico Domenech.
- , trad. 1928. *Nuevos Cuentos Maravillosos*. València: Establecimiento Tipográfico Domenech.
- Lynch-Cummins, John, trad. 1968. *Tales from Majorca*. Palma de Mallorca: Editorial Clumba.
- Mehdevi, Alexander, trad. 1970. *Bungling Pedro & other Majorcan Tales*. New York: Alfred A. Knopf.
- Marcos-Llinàs, Mònica, trad. 2012. *Five Majorcan Folk Tales by Antoni Maria Alcover*. Manacor: Institució Pública Antoni M. Alcover.
- Tello Fons, Isabel. 2011. «La traducción del dialecto: análisis descriptivo del dialecto geográfico y social en un corpus de novelas en lengua inglesa y su traducción al espanyol». Tesi doctoral, Universitat Jaume I.
- West, Jehane & Molly Mackenzie, trad. 1961. *Stories of Majorca*. Majorca: Gráficas Miramar.